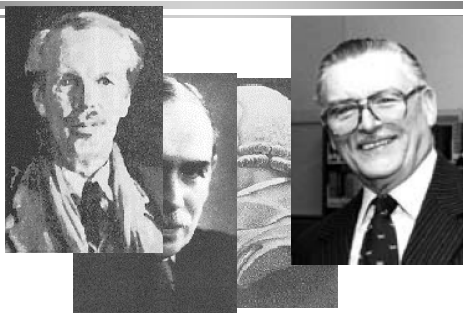

Teorie veřejného sektoru

Historická retrospektiva názorů na veřejný sektor

O kom (také) budeme hovořit?

Osnova

- Stručně o historii VS
 - starověk, středověk, novověk
 - merkantilismus, XIX. století a stát blahobytu
- Vývoj názorů na ekonomické funkce státu
 - klasická ekonomie
 - socialismus
 - německá historická škola
 - institucionalismus

Doplňková literatura k přednášce

- HOLMAN, Robert: VÝVOJ EKONOMICKÉHO MYŠLENÍ. Liberální institut Praha, 1994
- SOJKA M. a kolektiv: **DĚJINY** EKONOMICKÝCH TEORIÍ. VŠE Praha, 1991)
- MUSIL, Libor (ed.): Vývoj sociálního státu v Evropě. DOPLNĚK, Brno 1996
- HEYWOOD, Andrew: Politické ideologie. Victoria Publishing, Praha 1994

Vývoj „veřejného sektoru“

- Neolitická revoluce
- Proces vyčlenění moci jako samostatné společenské funkce, kterou vykonává zvláštní skupin lidí probíhá postupně několik tisíc let.
- Starověk: veřejná správa, armáda, justice, charita, církve, kultura, sport, základní technologická infrastruktura (doprava, voda)

Středověk

- vliv technologických změn
- zemědělství -> industrializace
- školství, zdravotnictví, chudinská péče
- armáda
- merkantilismus

Merkantilismus

- první teoretický odraz vznikajícího kapitalistického řádu
- XV. - XVI. století
- množství peněz v zemi = bohatá státní pokladna = silná armáda = silný stát
- Thomas Mun, J.B. Colbert
- hospodářská politika státu

merkantilistická hospodářská politika státu

- státní subvence do výroby
- omezování domácí spotřeby dováženého zejména luxusního zboží (Mun: ovoce, víno, cukr, olivový olej, hrozinky, tabák, batist, satén, taft...)
- omezení vývozu surovin
- podpora levného nákupu zboží z kolonií
- atd.

XIX. století.

- policie, školství, věda a výzkum, zdravotnictví, sociální služby, bydlení
- doprava, energetika, spoje, vodní hospodářství.
- reformy, snaha o nastolení spravedlivější společnosti
- sociální politika nutností - sociální napětí, epidemie...

Různé koncepce státu blahobytu

- Německo - garant sociálního statusu
 - paternalismus - „stát musí zasáhnout, zabránit dalšímu úpadku a zabránit, aby nekontrolovaně narůstala pauperizace obyvatelstva...“ stát má i pomáhat...
- Británie - stát jako garant minimálního standardu (dědictví merkantilismu)
 - Nassau Senior - souhlas s vládní intervencí v případech nepředvídané nehody nebo omylu dělníka. Společnost se má mít na pozoru před tím, že by na sebe brala odpovědnost, která náleží jedinci

Nassau Senior (počátek 19.stol)

- S politováním odmítáme mylnou představu chudých, že mzdy nejsou věcí smlouvy, nýbrž páva, a že každý úbytek v jejich pohodlí, způsobený nárůstem jejich počtu, jenž není doprovázen odpovídajícím nárůstem veřejných prostředků na jejich živobytí, je zlem, které musí odstranit nikoli oni sami, ale státní úředníci....

Adam Smith:

- ... existují jen tři povinnosti, které musí vláde vykonávat: **za prvé** povinnost ochraňovat společnost před **násilím** a útokem jiných nezávislých společností; **za druhé** povinnost ochraňovat každého člena společnosti, ... před nespravedlnostmi a **útlakem** ze strany všech ostatních členů této společnosti, ...; (pokr.)

Adam Smith 2

- ... za **třetí** povinnost zřídít a udržovat jisté veřejné práce a projekty a jisté veřejné instituce, jejichž zřízení a údržba nikdy nemůže být v zájmu jednotlivce či malé skupiny jednotlivců, neboť zisk z nich by nikdy nevynahradil vynaložené náklady jednotlivce či malé skupiny jednotlivců, přestože mohou často poskytnout více než pouhou úhradu nákladů pro velkou společnost.

...ale nejasnost v obsahu pojmů:

- násilí (stát je nástroj objektivizace použití násilí v obraně proti iniciaci násilí - odtud bezpečnost, obrana, justice, zahr. politika)
- útisk (vylučuje „dobrovolnost“ tržní směny ekonomický útisk?)
- nespravedlnost (co je spravedlivé a pro koho?)

J.S. Mill

- „základ liberalismu“
- "základní" a "volné" funkce vlády.
- Kromě základních funkcí vlády hovořil o řadě aktivit, ve kterých účast vlády nemusí být nutná, ale je přinejmenším vhodná. Jako příklady uvádí vedle stanovování jednotných měrných jednotek také osvětlení ulic, stavbu chodníků, přístavů a majáků. Rovněž vzdělání...

J.S.Mill 2

- Mill specifikoval některé podmínky, za kterých je možné zasahovat do principů laissez-faire a svobodné volby:
 - 1) Jednotlivci neumí ocenit užitek určitých statků (např. školní docházka)
 - 2) Jednotlivci nepředvídají důsledky svých aktivit a je potřeba je usměrnit.
 - 3) Jednotlivci delegují rozhodování na manažery, jejichž zájmy jsou odlišné.

Socialisté

- utopičtí socialisté (Saint Simon, Fourier, Owen): zásadní kritika kapitalistického řádu, Owen požaduje zavedení společenského vlastnictví; živelnost nahradit centrálním řízením národního hospodářství - hlavní funkce státu (S.Simon)

K. Marx

- ve svém učení propojoval jak učení klasických ekonomů, tak i utopických socialistů
- kromě jiného vypracoval rovněž i teorii zániku kapitalismu vycházející z všeobecného zákona kapitalistické akumulace. Koncentrace a centralizace kapitálu vede k rostoucímu společenskému charakteru výroby....

Německá historická škola

- navazuje na kamealistiku (disciplíny potřebné pro správu státu)
- ekonomika řízená a usměřňovaná státní mocí
- němečtí ekonomové se distancovali zejména od filosofické koncepce individualismu, liberalistického pojetí ekonomické úlohy státu a přirozeněprávní koncepce

Katedrový socialismus

- Adolf Wagner, Albert Schäffle, E.Dürring
- postupné sociální reformy realizované státem, zabránit polarizaci společnosti
- jejich ideálem byla členitá společenská struktura s těžištěm ve středních vrstvách

Institucionalisté

- instituce = právně uznané zvyky
- nespokojenost s vysokou úrovní abstrakce neoklasické ekonomie; integrace ekonomické vědy s ostatními společenskými vědami; potřeba kvantitativních výzkumů
- neoinstitucionalisté (J.K.Galbraith)

J.K. Galbraith

- pro dosažení určitých ekonomických cílů je nezbytné zasahování státu do ekonomiky
- nový industriální stát
- společenské potřeby
- plánovaný sektor velkých korporací
- konvergence kapitalistického a socialistického systému

Neoklasický hlavní proud

- pro vymezení teorie veřejných statků resp. role vlády v mechanismu alokace zdrojů mají klíčovou roli marginalisté (W. S. Jevons)
 - rakouská subjektivní škola (Carl Menger, F. Wieser)
 - teorie celkové rovnováhy (L. Walras, V. Pareto)

Mikroekonomická argumentace pro státní zásahy

- externality - Pigou
 - rozlišoval mezi soukromým a společenským čistým produktem.
- veřejné statky - Hume, Wicksell, Lindahl, Samuelson

Pravidlo efektivity

- za daných individuálních preferencí je blahobyt maximalizován, jestliže je každému jedinci stanovena cena rovná jeho marginálnímu užítku. Toto základní pravidlo efektivity lze (teoreticky) aplikovat v soukromém i veřejném sektoru.

O čem jsme nemluvili?

- vývoj daňových teorií (spravedlnost, přesun, incidence...)
- vývoj názorů na stabilizační funkci veřejných financí (Keynes)
